

СТАН І ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ВІВЧАРСТВА У ГОСПОДАРСЬКИХ ФОРМУВАННЯХ ДНІПРОПЕТРОВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Я. В. Микитюк, В. В. Микитюк
kafedratkgt@ukr.net

Дніпропетровський державний аграрно-економічний університет
вул. Єфремова, 25, м. Дніпро, 49027, Україна

Досліджено стан розвитку вівчарства у різних формах господарювання Дніпропетровської області. Визначено чинники, які суттєво впливають на їх розвиток. Запропоновано конкретні заходи щодо поліпшення ведення цієї галузі, основними шляхами виходу якої з кризового стану є переорієнтація її з вовнового на м'ясо-вовновий напрям продуктивності та комплексний підхід до виробництва і переробки усіх видів продукції.

В сучасних умовах і на перспективу результативне ведення вівчарства може бути забезпечене в оптимальному поєднанні дрібних і великих форм господарюючих суб'єктів на основі диверсифікації, тобто шляхом поєднання виробництва і переробки продукції, як у великих, так і малих господарствах за замкненим циклом, а також створення і розвиток торгово-закупівельних і збутових пунктів.

Ключові слова: вівчарство, стан проблеми, поголів'я, виробництво продукції, сільськогосподарські підприємства, господарства населення.

STATUS and TRENDS of the DEVELOPMENT SHEEP BREEDING at the ECONOMIC FORMATIONS of the DNIPROPETROVSK REGION

Ya.V. Mykytyuk, V. V. Mykytyuk
kafedratkgt@ukr.net

Dnipropetrovsk State Agrarian and Economical University
25, Yefremov Street, Dnipro, 49027, Ukraine

It was studied the state of the development of sheep breeding at the enterprises of different forms of management in the Dnipropetrovsk region. Factors that significantly influence their development were identified. The specific measures to improve management of this industry were proposed.

The main routes out of the crisis for this industry are the shift from wool productivity to the meat and wool-meat productivity and integrated approach to production and processing all types of sheep breeding products.

At present and for the future, successful management of the sheep breeding can be ensured by the optimal integration of small and large business entities on the basis of diversification, i.e. by combining the production and processing of products, both at the large and small farms according to the closed cycle, as well as the creation and development of trade-procurement and realizable items.

Keywords: sheep breeding, state of the problem, number of livestock, the number of animal production, agricultural enterprises, farms.

СОСТОЯНИЕ И ТЕНДЕНЦИИ РАЗВИТИЯ ОВЦЕВОДСТВА В ХОЗЯЙСТВЕННЫХ ФОРМИРОВАНИЯХ ДНЕПРОПЕТРОВСКОЙ ОБЛАСТИ

Я. В. Микитюк, В. В. Микитюк
kafedratkgt@ukr.net

Днепропетровский государственный аграрно-экономический
университет
ул. Ефремова, 25, г. Днепр, 49027, Украина

Изучено состояние развития овцеводства на предприятиях разных форм хозяйствования в Днепропетровской области. Определены факторы, которые существенно влияют на их развитие. Предложены конкретные меры по улучшению ведения данной отрасли. Основными путями выхода отрасли из кризисного состояния являются: переориентация ее с шертского на мясо-шерстное направление продуктивности и комплексный подход к производству и переработке всех видов продукции.

Как на современном этапе так и в перспективе результативное ведение овцеводства может быть обеспечено оптимальным соединением мелких и больших хозяйственных субъек-

тов на основе диверсификации, то есть путем объединения производства и переработки продукции, как в больших, так и в малых хозяйствах по замкнутому циклу, а также создание и развитие торгово-закупочных и реализационных пунктов.

Ключевые слова: овцеводство, состояние проблемы, поголовье, производство продукции, сельскохозяйственные предприятия, хозяйства населения.

Вівчарство, як невід’ємна складова агропромислового комплексу та незамінна галузь сільського господарства, займає свою нішу, адже це єдина галузь тваринництва, яка одночасно постачає різноманітну продукцію харчування: баранину, молоко для виготовлення делікатесних сирів та бринзи, а також незамінну сировину для легкої промисловості – вовну, овчини, смушки та шкури, вироби з яких за гігієнічними властивостями не мають аналогів зі сприяння збереження здоров’я людини.

Підвищення ефективності виробництва продукції галузі слід віднести до першочергових завдань перспективного розвитку вівчарства. Різні аспекти функціонування галузі досліджували і висвітлювали в наукових працях вітчизняні вчені: Ю. В. Вдовиченко, П. Г. Жарук, В. М. Іовенко [2], О. І. Сокол [5], В. О. Сухарльов [6] та ін. Проте автори цих праць у більшій мірі концентрували увагу на вирішенні проблем у вівчарській галузі на державному, ніж на регіональному рівні. І саме через ці умови виникає необхідність здійснення подальших досліджень стану розвитку вівчарства з урахуванням реалій сьогодення. У змінених умовах реформування аграрного сектора слід постійно вдосконалювати економічні підходи до вирішення питань, пов’язаних зі стабілізацією і відновленням ефективності функціонування галузі в нових ринкових умовах господарювання [1].

Отже, з огляду на це, нагальним постає питання розробки складових ефективного управління господарським потенціалом вівчарської галузі для переведення її з кризового стану у прибутковий.

Мета статті – дати економічну оцінку сучасного стану ринку продукції вівчарства в Дніпропетровській області. Саме з цією метою авторами проведено аналіз стану і тенденцій розвитку галузі вівчарства в умовах різних форм господарювання Дніпропетровщини. На основі одержаних результатів дослідження проведено певні узагальнення і пропозиції щодо поліпшення ведення даної галузі.

Результати досліджень. В аграрному секторі області на кінець 2015 р. здійснювали сільськогосподарську діяльність 4,3 тис. підприємств, різноманітних за формами господарювання, у тому

числі 3,3 тис. фермерських господарств (економічно активних юридичних осіб). У той же час, у виробництві продукції тваринництва частка сільськогосподарських підприємств складає 67,7 %, а господарств населення – 32,3 %.

За останні 25 років галузь вівчарства в Дніпропетровській області зазнала руйнівних втрат, що призвело до різкого скорочення чисельності поголів'я й відповідно обсягів виробництва продукції. Так, поголів'я овець скоротилося з 505 (1990 р.) до 28,5 (2015 р.) тис. голів, або майже у 18 разів. Основний спад поголів'я відбувся у період з 1995 року до 2000-го, з 301,1 тисячі до 51,2 тисячі голів. Виробництво вовни зменшилося з 1670 тонн у 1990 р. до 36 тонн у 2015 р. Вівчарство з великотоварного перетворилося у дрібнотоварне і ведеться екстенсивними методами. Галузь із високорентабельної (64,2 % у 1991 р.) починаючи з середини 90-х років перетворилася у збиткову [1]. Нині ця галузь в області переживає не кращі часи і в попередньому році збитковим виявилось як виробництво овець на м'ясо – 54,3 %, так і виробництво вовни – 67,9 %.

Для з'ясування питань щодо наявності поголів'я овець у господарських формуваннях Дніпропетровської області нами використані матеріали статистичних щорічників різних періодів видання [3, 4, 7]. При цьому поголів'я тварин представлено як у всіх категоріях господарств, так і в розрізі окремих організаційно-господарських структур (сільськогосподарські підприємства, включаючи фермерські господарства та господарства населення). При виконанні досліджень був проведений економічний аналіз стану галузі в ринкових умовах, моніторинг собівартості виробництва та реалізаційних цін на ринку збуту вівчарської продукції за досить тривалий період господарювання: 2000–2015 рр. Такий методичний підхід у даному дослідженні дозволяє співставити різні форми господарювання з акцентуванням уваги на специфічні особливості і можливості розвитку в них вівчарства.

В процесі аналізу статистичних даних за досліджуваний період встановлено, що найбільш кризова ситуація в області стосовно поголів'я овець була у 2000 році, коли в усіх категоріях господарств налічувалося 8,9 тисяч овець, тоді, як відзначалося вище, у 1990 році було 505 тисяч голів (табл.1).

У наступні десять років поголів'я овець в області поступово збільшувалося і в 2005 році складало 14,5 тисяч, а найбільшої кількості досягло в 2010 році – 30,1 тисяч голів, з подальшою його стабілізацією на рівні 28-28,5 тисяч у останні три роки. Протягом цього періоду відбувся кардинальний перерозподіл поголів'я овець між категоріями господарств. Так, якщо у 2000 році із загальної кількості овець на до-

Таблиця 1. Наявність поголів'я овець і кіз у різних категоріях господарств, тис. голів на кінець року

Показник	2000	2005	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Усі категорії господарств								
Вівці та кози всього, у т. ч.:	51,2	48,2	58,8	58,1	59,1	58,0	56,1	56,0
вівці	8,9	14,5	30,1	29,2	29,2	28,5	28,0	28,0
кози	42,3	33,7	28,7	28,9	29,9	29,5	28,1	28,0
Сільськогосподарські підприємства, включаючи фермерські господарства								
Вівці та кози всього, у т. ч.:	7,5	8,7	14,8	15,7	15,6	15,0	15,1	15,0
вівці	7,5	8,7	14,7	15,7	15,5	14,9	15,0	15,3
кози	-	-	0,1	-	0,1	0,1	0,1	0
Господарства населення								
Вівці та кози всього, у т. ч.:	43,7	39,5	44,0	42,4	43,5	43,0	41,0	40,7
вівці	1,4	5,8	15,4	13,5	13,7	13,6	13,0	12,7
кози	42,3	39,5	24,6	28,9	29,8	29,4	28,0	28,0

лю сільськогосподарських підприємств приходилося 84,3 %, а 15,7 % на господарства населення, то в 2005 році – 60 % і 40 % відповідно. Після 2005 року особисті селянські господарства за чисельністю поголів'я овець зрівнялися з сільськогосподарськими підприємствами, а у окремі роки – 2010 р., навіть випереджаючи їх. Проте в останні п'ять років співвідношення поголів'я у цих категоріях господарств знаходиться на одному рівні і складає відповідно – 53,6 % у сільськогосподарських підприємствах і 46,4 % у господарствах населення.

Коли в загальному поголів'ї овець і кіз розглянути окремі види тварин, то тут спостерігаються дещо інші закономірності у структурних їх співвідношеннях. Так, зокрема, коли у 2000 р. із загального поголів'я овець і кіз 51,2 тис. голів вівці становили 8,9 тис. голів або 17,4 %, а кози 42,3 тис. голів, що складало 83,6 %, то в наступні роки ситуація кардинально змінилася і з невеликими коливаннями в

окремі роки стабілізувалася на рівні 50 : 50.

Що обумовило такі зміни в структурних співвідношеннях цих груп тварин? Причини такого стану є різні, однак основні з них можна відслідкувати, коли розглянути другу складову таблиці 1, а саме: наявне поголів'я тварин у розрізі сільськогосподарських підприємств, включаючи фермерські господарства. Так, в області до теперішнього часу кози у сільськогосподарських підприємствах практично не розводяться і все поголів'я сконцентровано у господарствах населення. Проте необхідно відмітити, що населення за досліджуваній період почало надавати більшу перевагу вівцям.

Таким чином, руйнація крупних господарських формувань при здійсненні реформуючих процесів не тільки обумовила значне зменшення наявності поголів'я овець і кіз, але і структурні зміни щодо їх питомої ваги у загальному поголів'ї. Одночасно зауважимо, що такі структурні співвідношення характерні не тільки для вівчарства і козівництва, але й для інших видів сільськогосподарських тварин. В сучасних умовах спостерігаються процеси відновлення діяльності крупних господарств, що обумовлюють зміни у співвідношеннях у наявному поголів'ї тварин між різними формами господарювання. На перспективу ці процеси будуть посилюватися. Насамперед у бік зростання поголів'я тварин у крупних організаційно-господарських структурах.

Аналізуючи ситуацію за останні роки слід зазначити, що дуже негативно вплинуло на розвиток вівчарства в регіоні знищення поголів'я овець в таких провідних господарствах, як ДПДГ «Руно», в якому на початку 90-х років було 27 тис. овець, а на кінець 2015 року лише 1424 голови, з яких 818 вівцематки.

За останні 15 років, у регіоні спостерігається тенденція збільшення обсягів виробництва продукції вівчарства, зокрема баранини і козлятини, що є позитивним (табл. 2). Так, виробництво м'яса з 1200 тонн у 2000 р. виросло до 1500 тонн, проте його частка від загального об'єму складає лише 0,5 %. Виробництво вовни у досліджуваній період з 67 т у 2010 р. зменшилося до 36 тонн, у т. ч. сільськогосподарськими підприємствами вироблено 19 тонн, а господарствами населення – 17 тонн. Рівень збитковості при виробництві вовни в цілому по області в останні роки складає (–55,3-56,2 %).

При дослідженні розвитку вівчарства в регіоні зустрічаються парадокси в обліку результатів їх функціонування. Це стосується в першу чергу настригів вовни на одну вівцю. Суть їх полягає в тому, що статистичні органи проводять збір інформації від валового виробництва вовни окремими господарськими формуваннями. Так, у

**Таблиця 2. Виробництво продукції вівчарства
в різних категоріях господарств**

Показник	2000	2005	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Вироблено м'яса всього, тис. т у тому числі:	136,9	160,9	268,7	294,2	294,4	294,4	293,4	294,7
баранина і козлятина, тис. т	1,2	0,8	1,1	1,0	1,0	1,4	1,5	1,5
у % до загального об'єму виробленого	0,9	0,5	0,4	0,3	0,3	0,5	0,5	0,5
Вироблено вовни всього тонн, у т.ч.:	45	30	67	61	52	43	36	37
с.-г. підприємства	27	18	32	29	24	23	19	19
господарства населення	18	12	35	32	28	20	17	16
Середній настриг вовни, усі категорії господарств, кг	1,9	1,9	1,9	2,0	1,7	1,4	1,4	1,5
с.-г. підприємства	1,7	2,0	2,0	2,0	1,5	1,5	1,6	1,7
господарства населення	3,8	1,7	1,9	2,0	2,0	1,4	1,2	1,3

2000 році господарства населення виробили вовни менше, ніж сільськогосподарські підприємства, проте настриги вовни на одну вівцю склали 3,8 кг проти 1,7 кг. Але в подальшому ці показники практично вирівнялися з деякою перевагою за сільськогосподарськими підприємствами.

Кризові явища у вівчарстві є наслідком впливу ряду факторів. Головні з них – низькі закупівельні ціни на продукцію вівчарства і, як наслідок, хронічна збитковість галузі, незацікавленість господарств у виробництві вовни через диспаритет цін, відсутність інтеграції товаровиробників і переробних підприємств, а також узгодженості їх економічних інтересів, неможливість швидкої переорієнтації галузі на виробництво баранини внаслідок не стільки відсутності достатньої

кількості вітчизняних генотипів м'ясних овець, а в першу чергу не ефективного використання потенціалу овець м'ясо-вовнового напрямку продуктивності, низьких показників відтворення поголів'я овець, незадовільна кормова база і відсутність прогресивних технологій інтенсивної відгодівлі молодняку.

Низькі, а в деяких випадках незадовільні показники розвитку галузі обумовлені впливом різних факторів як внутрішнього, так і зовнішнього середовища. Серед них є і такі чинники, які обумовлюють розміщення овець у дрібних господарствах. Для ефективного розвитку вівчарства слід формувати крупні господарства, адже саме в них можна результативно проводити селекційно-племінну роботу, впроваджувати прогресивні технології виробництва продукції, передові форми організації і оплати праці. Тобто, в оптимальному поєднанні дрібних і великих форм господарюючих суб'єктів вбачається ефективно ведення галузі на перспективу.

Висновки. На основі виконаного аналізу стану справ у галузі вівчарства в Дніпропетровській області можна стверджувати про наступне:

- за період реформувань аграрних відносин відбулися істотні зміни щодо зменшення поголів'я овець як у всіх категоріях господарств, так і в розрізі окремих форм господарюючих суб'єктів. Руйнація крупних сільськогосподарських підприємств обумовила концентрацію поголів'я цих тварин у дрібних господарствах населення;

- зменшення поголів'я овець та їх структурні зміни в розрізі окремих організаційно-господарських структурах спричинило певні зміни у виробництві ними продукції;

В сучасних умовах і на перспективу результативне ведення вівчарства може бути забезпечене на основі диверсифікації шляхом поєднання виробництва і переробки продукції як у великих, так і малих господарствах за замкненим циклом, створення і розвиток торгово-закупівельних і збутових пунктів. При цьому повинна проводитися ефективна державна підтримка вітчизняних виробників.

Список використаної літератури

1. Беженар І. М. Удосконалення регіонального розміщення та структури виробництва продукції вівчарства на основі її диверсифікації / І. М. Беженар // Вісник МНУ ім. В. О. Сухомлинського. – 2015. – Вип. 5. – С. 104-110.

2. Вдовиченко Ю. Вівчарство України на зламі тисячоліть / Ю. Вдовиченко, П. Жарук, В. Іовенко, Л. Жарук // Тваринництво. – 2012. – № 8. – С. 7-10.

3. Сільське господарство Дніпропетровської області у 2014 році. Статистичний збірник : за ред. І. В. Почиталіної. – Дніпропетровськ, 2015. – 206 с.
4. Статистичний щорічник України за 2014 рік : за ред. О. Г. Осауленка. – К.: Державна служба статистики України, 2015. – 552 с. – ISBN 978-966-2224-52-8.
5. Сокол О. І. Розвиток вівчарства в Україні / О. І. Сокол // Економіка АПК. – 2005. – № 4. – С. 46-52.
6. Сухарльов О. В. Вівчарство України, стан та прогноз стабілізації / В. О. Сухарльов, О. М. Гетманець // Вівчарство: міжвід. темат. наук. зб. – Нова Каховка: ПІЕЛ, 2007. – Вип. 34. – С. 77-79.
7. Тваринництво України 2014: Статистичний збірник : за ред. О. М. Прокопенко. – К.: Державна служба статистики України, 2013. – 212 с.